

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Бахметьєва Андрія Євгенійовича

«Виборчі технології в Україні: специфіка застосування та тенденції розвитку»,

представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань
05 соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 політологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена зростаючою роллю виборчих технологій у формуванні політичного процесу, зокрема в Україні, яка перебуває на шляху до зміцнення демократичних інститутів. У сучасних умовах вибори стають не лише механізмом реалізації волевиявлення громадян, але й ареною застосування різноманітних технологій впливу на суспільну думку та електоральний вибір.

Дослідження специфіки виборчих технологій важливе на тлі викликів, пов'язаних із забезпеченням прозорості та демократичності виборів. Активне використання новітніх інформаційних технологій, соціальних мереж та засобів масової інформації в кампаніях потребує аналізу їхньої ефективності та впливу на електоральну поведінку. Водночас проблемою залишається протидія маніпулятивним практикам і забезпечення справедливих умов для всіх учасників виборчого процесу.

У глобальному контексті вивчення виборчих технологій дозволяє аналізувати найкращі практики, які сприяють легітимності виборів і зміцненню довіри громадян до політичної системи. Застосування таких підходів в українських реаліях є важливим у контексті євроінтеграційних прагнень країни.

Науковий інтерес до теми також підкріплюється необхідністю виявлення тенденцій розвитку виборчих технологій, їхньої адаптації до швидкозмінного інформаційного середовища та політичних умов України. Попри зростаючу увагу до виборчих процесів, системний аналіз специфіки

застосування виборчих технологій в Україні залишається недостатньо розвиненим, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Таким чином, комплексний підхід до вивчення виборчих технологій, їхньої ролі у формуванні демократичного простору та електоральної культури в Україні є не лише актуальним, але й має важливе наукове і практичне значення.

Мета роботи сформульована автором як «розкриття поняття «виборчі технології» в його теоретичному, історичному та практичному проявах, а також виявлення специфіки застосування виборчих технологій в Україні та світі». Реалізація мети виконується поступово шляхом вирішення низки актуальних завдань, серед яких такі: *аналіз історичних та політичних чинників розвитку політичних технологій, відстежуючи їх еволюційні зміни; визначення основні характеристики сучасних виборчих технологій за допомогою компаративного методу; визначення основних етапів становлення інституту виборів в Україні; розгляд рівня якості регулювання виборчих технологій в рамках діючого законодавства України; дослідження взаємозв'язку між виборчими процесами та виборчими системами, зосереджуючись на політичних і технологічних аспектах. Окреслення особливостей проведення виборчих кампаній з 2014 по 2020 роки; розглянуто умови, що сприяють інтеграції цифрових технологій у виборчу систему України; визначення позитивних та негативних рис впровадження електронного голосування в Україні; аналіз специфіки використання виборчих технологій у рамках американських виборчих кампаній; вивчення особливості організації виборчих кампаній в умовах війни та в період після завершення воєнних дій в Україні.*

Наукова новизна отриманих результатів представлена у «Вступі». Автором уперше комплексно аналізує сучасний стан, особливості та тенденції використання виборчих технологій в Україні, що ґрунтуються на широкій

емпіричній базі, сучасних методологічних підходах та авторському осмисленні процесів.

Вперше досліджено систематичний вплив цифрових технологій на формування виборчої поведінки в Україні. Автором доведено, що використання соціальних мереж, таргетованої реклами та алгоритмічних технік у виборчих кампаніях стало ключовим фактором у зміні комунікаційної стратегії політичних суб'єктів. Розкрито специфіку українських виборчих технологій через порівняльний аналіз із міжнародними практиками. Зокрема, визначено, що український виборчий процес характеризується комбінуванням традиційних методів із новітніми технологіями, що унікально поєднує елементи електорального популізму та персоналізованої політики.

Запропоновано нову концепцію взаємодії основних суб'єктів виборчого процесу, яка враховує динаміку трансформацій у суспільстві, що виникають під впливом політичної діджиталізації. Зокрема, досліджено роль громадянського суспільства, медіа та технологічних компаній у формуванні нових моделей електорального впливу. Обґрунтовано процеси професіоналізації виборчих технологій в Україні. Автор дослідив, як розвиток спеціалізованих компаній, що займаються політичним консалтингом, впливає на підвищення технологічного рівня виборчих кампаній та зміцнення їх конкурентоспроможності. Розкрито вплив правового регулювання виборчих процесів на використання виборчих технологій. Встановлено, що певні законодавчі прогалини створюють умови для маніпулятивних практик, а недостатнє регулювання цифрової агітації призводить до порушення демократичних стандартів.

Визначено тенденції розвитку виборчих технологій в Україні, включаючи перехід до інтерактивних комунікацій з виборцями, підвищення ролі мікротаргетингу, автоматизації процесів обробки електоральних даних та розробки інноваційних методів впливу на громадську думку. Таким чином, наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у розширенні уявлення

про сучасні виборчі технології, визначенні їхньої ролі у політичних процесах України, а також обґрунтуванні практичних рекомендацій для вдосконалення їх застосування у демократичному суспільстві.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження має широкі перспективи застосування і полягає, передусім, у можливості їх застосування в практичній роботі державних органів, місцевих органів самоврядування та неурядових структур для дослідницьких, освітніх та прикладних цілей.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення регулювання виборчих кампаній, включаючи питання контролю за використанням цифрових технологій, запобігання маніпулятивним практикам та забезпечення прозорості електорального процесу. Напрацьовані рекомендації можуть слугувати основою для побудови ефективних виборчих кампаній, стратегій політичної комунікації та взаємодії з виборцями з урахуванням сучасних технологій і соціальних змін.

Дослідження може бути корисним для розробки методик моніторингу виборчих кампаній, виявлення маніпуляцій та порушень, а також для проведення просвітницької роботи серед громадян щодо їхніх виборчих прав. Отримані результати можуть бути інтегровані в навчальні програми з політології, соціології, права та державного управління. Це сприятиме підготовці фахівців у сфері виборчих процесів і політичного менеджменту.

Таким чином, практичне значення дослідження виявляється у можливості його широкого застосування в державному управлінні, політичній діяльності, освітніх програмах і дослідницькій сфері для вдосконалення виборчого процесу в Україні та розвитку демократичних інститутів.

Репрезентативність результатів дослідження базується на використанні широкої джерельної бази, яка охоплює ґрунтовні науково-аналітичні дослідження як вітчизняних, так і міжнародних експертів у сфері

політичних наук, соціології, комунікацій, права та інформаційних технологій. Значна увага приділена аналізу практичних аспектів застосування виборчих технологій у демократичних та перехідних політичних системах, що дозволяє відобразити специфіку цього явища в Україні.

Методологічна основа дослідження включає системний підхід, який передбачає поєднання загальнонаукових і спеціальних методів. Застосування структурно-функціонального, інституційного та порівняльного аналізу забезпечує виявлення ключових тенденцій, закономірностей і викликів, пов'язаних із розвитком виборчих технологій у сучасному суспільстві. Особливу увагу приділено міждисциплінарному підходу, який дозволяє враховувати вплив інформаційних технологій, соціальних мереж, психологічних і комунікаційних стратегій на виборчий процес. Це сприяє формулюванню висновків щодо особливостей застосування виборчих технологій в Україні, їхньої адаптації до національних політичних і соціокультурних реалій.

Сукупність використаних методів та підходів дала змогу дисертанту обґрунтувати основні положення і висновки, що стосуються: специфіки застосування виборчих технологій у виборчому процесі України; впливу сучасних тенденцій у виборчих кампаніях на демократичні процеси та практичних аспектів запобігання маніпулятивним технологіям і розвитку прозорих виборчих практик.

Відповідність дисертаційного дослідження профілю спеціалізованої ради. За змістом дисертаційна робота Бахметьєва Андрій Євгенійовича «Виборчі технології в Україні: специфіка застосування та тенденції розвитку», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, повністю відповідає спеціальності 052 Політологія.

Аналіз змісту дисертації. Дисертація складається з вступу, чотирьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг

роботи становить 297 сторінок, в тому числі основний текст – 169 сторінок. Список використаних джерел налічує 221 найменувань.

У вступі наведені дані про актуальність дослідження, визначений зв'язок роботи із науковими програмами, темами, представлена мета та завдання дослідження, визначена наукова новизна одержаних результатів та їх практична значимість, наведені відомості про апробацію результатів дисертації та публікації автора.

У першому розділі *«Історико-політологічний аналіз становлення політичних технологій»* здійснено теоретичну концептуалізацію та інтерпретацію виборчих технологій в контексті політичної науки. Досліджено основні підходи до розуміння та вивчення виборчих технологій та їх ролі під час проведення виборчих кампаній. Також розглянуто основні етапи розвитку та становлення виборчих технологій, а також досліджено основні етапи становлення інституту виборів в Україні.

Другий розділ *«Еволюція виборчих технологій в електоральних кампаніях України»* зосереджений на аналізі взаємозв'язку характеру проведення виборчих кампаній та типу виборчої системи, в рамках якої розгортається кампанія. Проаналізовано та розкрито основні характеристики політичних технологій які використовувались під час виборчих кампаній в період 2014-2019 років. Останній підрозділ розділу розкриває особливості проведення виборчих кампаній після 2019 року.

Третій розділ *«Цифровізація виборчого процесу в Україні»* зосереджений на аналізі чинників, що сприяють створенню умов для інтеграції цифрових технологій у виборчу систему України. В розділі детально розкриваються позитивні та негативні риси впровадження електронного голосування в Україні. Розділ розкриває можливість цифровізації виборчого процесу України, як одного з наступних етапів розвитку інституту виборів.

Четвертий розділ *«Світова практика виборчих кампаній»* зосереджений на детальному аналізі проведення виборчих кампаній усіх рівнів в Сполучених

Штатах Америки. Детально аналізується спільне та відмінне в проведенні виборчих кампаній в США та Україні. Друга половина розділу присвячена особливості проведення виборчих кампаній в Україні після війни. Окремо аналізується можливості проведення виборчих кампаній в умовах воєнного стану.

У «Висновках» викладено здобуті у дисертації найбільш важливі наукові та практичні результати.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових та фахових виданнях. Результати роботи автора мають достатній рівень висвітлення в 6 наукових публікаціях, 3 з яких надруковані у фахових наукових виданнях України із політичних наук категорії «Б».

Питання та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію Бахметьєва Андрія Євгенійовича «Виборчі технології в Україні: специфіка застосування та тенденції розвитку», слід зауважити на наступному хоча теоретична та емпірична частини роботи є добре структурованими і висвітлюють широкий спектр виборчих технологій, однак, деякі аспекти виборчих технологій могли б бути детальніше представлені на прикладах позитивного впливу цифрових технологій на виборчий процес в Україні. Бажано було би мати більш докладне дослідження конкретних випадків лобістської діяльності саме в Україні.

В якості питання до здобувача саме під час захисту, було би бажано почути авторське розуміння впливу сучасних виборчих технологій на рівень довіри громадян до виборчого процесу та результатів виборів. Автор використовує ці поняття як операційні та змістовні концепти без власного пояснення.

Висновок. Зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не зменшує її наукової новизни та практичного значення.

Ця дисертація є вагомим внеском у дослідження виборчих технологій та політичної науки в цілому, а її результати можуть бути корисними для

Висновок. Зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не зменшує її наукової новизни та практичного значення.

Ця дисертація є вагомим внеском у дослідження виборчих технологій та політичної науки в цілому, а її результати можуть бути корисними для практиків, що займаються регулюванням та контролем застосування виборчих технологій, а також для дослідників, які цікавляться питаннями організації виборчих кампаній та використання виборчих технологій в них.

Вважаю, що дисертації Бахметьєва Андрія Євгенійовича «Виборчі технології в Україні: специфіка застосування та тенденції розвитку» є самостійною на завершеною науковою працею, яка містить низку нових та актуальних результатів, що свідчить про її важливе значення для політичної науки. Дисертації повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.11.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, а її автор Бахметьєв А.Є. заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук і права

Державного закладу «Південноукраїнський

національний університет імені К. Д. Ушинського»

Інна ПРОНОЗА

